

מנחות כב

משה שווערד

1. דף על הדף מנחות דף כב עמוד א

בגמ': מה מזבח שלא נשתמש בהן הדיוט אף עצים ואש. בספר האגודה כתב שאע"ג שר"א בר"ש פליג על ר"א בן שמוע וסבר דלא בעינן חדתי, קי"ל כר"א בן שמוע, וכך נקט הלח"מ בדעת הרמב"ם בפ"ו איסור"מ סוף הלכה ב', והמחבר או"ח סי' קנ"ג סעיף כ"א פסק כהאגודה, ומובא גם ברמ"א סימן קמ"ז סוף ס"א ומשום זה כותב האגודה שאסור לעשות מבגד שלבשו הדיוט כיסוי לס"ת. ובחות יאיר (סימן קס"א) כותב שמותר לקחת דבר הדיוט ולעשות ממנו דבר מצוה אם נשתנה צורתו, כמו לעשות משמיכה כיסוי לס"ת. והמגן אברהם או"ח (סימן קמ"ז ס"ק ה') מביא ראיה לזה מהא דנעשה הכיור ממראות הצובאות.

ובשו"ת חתם סופר (או"ח סימן מ') חולק על היתר זה, וכתב שאין להביא ראיה מן האגדה, ועוד דהתם שאני שהיה עפ"י הדיבור.

2. ספר איזהו מקומן

מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עצים ואש:
[א] האם בעינן גם כלי שרת שלא נשתמש בהן הדיוט:
המג"א (או"ח סי' קמז. ה.) כתב דאף כלי שרת בעינן שלא נשתמש בו הדיוט, וכדאיתא בתוספתא פ"ב דמגילה דאפילו נעשו לצורך הדיוט והן חדשים ולא נשתמש בהן הדיוט אסורין לגבוה. [ותמה מהא דכתיב בשמות (לח. ת.) דהכיור וכנו נעשו ממראות הצובאות,

ותירץ דדוקא כמות שהן אסורין לגבוה אבל אם שינה צורתן ועשה מהן כלי אחר מותר עי"ש. וראה בהגהות החתם סופר שם וכן בס"י מ"ב שדייק מהרמב"ן עה"ת דלא כהמג"א.

3. הטור הארוך על בראשית פרק כח פסוק יח

ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה. אע"ג דאיתא בפרק אחרון דזבחים (קטז. ב) דאין עושין מזבח מדבר שנשתמש בו הדיוט, בבמה שרי:

4. ספר מנחת חינוך - מצוה מ - אות ג

ראיתי בטור על התורה בפסוק ויקח את האבן אשר שם מראשותיו [בראשית כ"ח, י"ח], אע"ג דאיתא בפרק בתרא דזבחים קט"ז ע"ב, דאין עושין מזבח מדבר שנשתמש בו הדיוט, בבמה שרי, עי"ש. והוא תמוה הלא בזבחים שם מבואר דאפילו בבמה נמי אסור, דפריך והא מודה ר' אלעזר בן שמוע בבמה דתניא וכו', ומשני ורבא אמר לך התם בחדתי, וכן מבואר במנחות כ"ב ע"א, דאיתא התם איכא בינייהו חדתי, ומקשי ועתיקי לא והכתיב וכו', ומשני הכא נמי בחדתי, וצ"ע. ונראה לענ"ד ליישב קושית הטור הנ"ל, דמבואר בילקוט [בראשית רמז קי"ט], דהאבנים שלקח יעקב אבינו ע"ה היו מהמזבח שנעקד עליו יצחק והם מהאבנים שהקריב עליהם אדם הראשון, וא"כ היו האבנים הללו קודש, כי אדם היה יכול להקדישן שהיו שלו >עיין ר"מ פ"ב מבית הבחירה ה"ב<, וא"כ היו קודש מכבר, ודבר שבקדושה לא מצינו שאם נשתמש בו הדיוט שיהיה אסור לגבוה >עיין פרשת דרכים דרוש י"ב [הנ"ל] <. ובוזה מיושב קושית הפנים יפות [ריש פרשת ויצא], שהקשה דאמרינן בש"ס [ירושלמי עבודה זרה פ"ג ה"ה], אין לך הר וגבעה שלא עבדו עבודה זרה, ואיך יכול היה יעקב אבינו ע"ה לעשות מצבה בהר המוריה, והלא נעבד במחובר אסור לגבוה. ולפי מה שכתבנו, כיון דאדם הראשון הקדישו אין אדם יכול לאסור דבר שאינו שלו אפילו לגבוה, כמבואר בפוסקים, אך הר"מ [פ"ד מאיסורי מזבח ה"ו] פסק דיכול לאסור של הקדש אפילו שאינו שלו לגבוה, וכבר השיגו על הר"מ בזה. שוב ראיתי בפנים יפות שדרך בעצמו בדרך זה, אך כתב שהיה המזבח של אברהם אבינו ע"ה, והיה ידוע לו שלא נעבד, ולפי מה שכתבנו אתי שפיר טפי. עוד כתב שם, מה שהוצרך יעקב להקדישו עוד הפעם, מחמת ששם האבנים מראשותיו יצאו לחולין, יעוין שם היטב. ודבריו תמוהין, דהא כלי שרת יש בהן מועל אחר מועל, עיין ר"מ פ"ו ממעילה ה"ה, ומזבח יותר קדוש מכלי שרת, כמבואר בר"מ פ"א מבית הבחירה ה"ט'ו דאבני

מקדש אין להם פדיון, וידוע דדבר שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל ולא יצא לחולין, ועיין במלחמות כאן בעבודה זרה בסוגיא דכלי אחז, ע"ש. ואפשר דהוא אזיל בשיטת הרז"ה שם בסוגיא. -קומץ מנחה:

5. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן מ

גרסינן פ' הקומץ כ"ב ע"א ... והנראה להלכה דקיי"ל כר"א בן שמוע דשמוש הדיוט פסול למזבח ...

ובח' תורה פ' ויצא כתבתי בהא דויקח מאבני המקום וישם מראשותיו ואח"כ עשה אותם מצבה אע"ג דנשתמש בו הדיוט, לפ"מ דאיתא בילקוט שם שהיו אבני מזבח של נח ושנעקד עליו יצחק, והקשה בזה בר"ם וביפ"ת שם ולא מיקרי תשמיש לענין בהקדש, ותירץ שלא שכב ממש עליהם אלא עשאן כמין מרזב ויעויין בזה בר"ם וביפ"ת שם ולא מיקרי תשמיש לענין מעילה כמו שדרש ריב"ז בצילו של היכל אלו דברי זית רענן. א"כ ה"נ דלא מקרי תשמיש לענין תשמיש הדיוט, ואפילו למ"ש עוד שם משום פקוח נפש להגן מן החיות שכב על אבני הקדש, משמע דשכב ממש עליהם, מ"מ לק"מ מתשמיש הדיוט, לא מבעיא אי נימא דהיה יודע שאלו האבנים הם של הקדש ושכב עליהם משום פקוח נפש, א"כ הא הקדש בשוגג מתחלל במזיד אין מתחלל [כקידושין נ"ד ע"ב]. ואפילו אי לא ידע מקדושתן עד הקיצו משנתו והו"ל שוגג מ"מ אבני מזבח אינם מתחללין דיש בהם מועל אחר מועל וכיון שלא נתחללו מקדושתן לא נאסרו בתשמיש הדיוט דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ושם הארכתי בדרוש ואין כאן מקומו:

6. משך חכמה על בראשית פרק כב פסוק ג

ויבקע עצי עולה - בתרגום וצלח אעי לעלתא, היה לו לכתוב ויבקע עצים לעולה, ונראה משום דאמרו במנחות דף כ"ב דעצים שלא נשתמשו בהן הדיוט, ואסור בעצי סתירה, לכן אמר עצי עולה שמיוחדין לעולה ואליבא [דמ"ד] דפליגי וסבר דלא בעי עצים חדתי אזיל לטעמו דסבר במעילה י"ט דעצים קרבן גמור ויש בהן מועל אחר מועל וקדושת מזבח עליהן ולכן הו"ו עצי עולה שהן קדושים בקדושת הגוף לא קדושת בה"ב ודו"ק.

7. ספר חידושי בתרא

שנה) כב. מאי בינייהו איכא בינייהו חדתי. יש מקשים דמאי קמיבעיא להו, נימא דחולקין בזה דלמר בעינן דוקא ציבור ולמר אפי' משל הדיוט, אכן נראה דהביאור הוא דלכ"ע בעינן משל ציבור ופליגי רק אי בעינן אף חדתי. והיינו כרש"י ד"ה חדתי. וצ"ע דעדיין יש להקשות דמנ"ל הא, דילמא בהא פליגי אי בעינן ציבור או חדתי, וי"ל דכיון דאין היקש למחצה אין סיבה שראבר"ש יגביל הלימוד רק לצורך של ציבור, ולראב"ש רק לחדתי. אלא ע"כ ראבר"ש דרש מהא דארונה דלא בעינן חדתי, ולכן ההיקש למזבח הוא רק לציבור, משא"כ ראב"ש פירש כדלקמן "הכא נמי בחדתא".

8. ספר איזהו מקומן

איכא בינייהו חדתי - צ"ב הא איכא בינייהו אי בעינן משל ציבור, ומפרש היד דוד דכוונת הגמ' לשאול האם איכא בינייהו גם משל ציבור, ומשני דרק חדתי איכא בינייהו אבל משל ציבור אף ראב"ש מודה דצריך, אלא דס"ל דאין צריך לזה דרשא דהמזבח או דילפינן ממלח כקושית תוס', ע"ע בדבריו. וכ"כ הלח"מ (א"סו"מ 1. 3.) דמכח פסק הרמב"ם מוכח דמשל ציבור לא פליגי. וע"ע נתיבות הקודש, ובהערת 40 לשטמ"ק החדש.

9. ספר איזהו מקומן

נתערב קומצה בקומץ חבירתה וכו' כשרה - הטעם דכשרה לרבנן משום דעולין אין מבטלין זה את זה, ולר' יהודה משום דמין במינו לא בטל - תוי"ט. והנה פסק הרמב"ם (פסוקי"ק יא. נח.) שיקטיר שניהם כאחד, וכיאר טעמו הזבח תודה דס"ל הא דאין עולין מבטלין זא"ז הוא רק כשמקריב שניהם בבת אחת, א"נ דכוונתו דאם יחלקם שמא ימצא מהמין השני פחות מכזית וק"ל דאין הקטרה פחות מכזית.

10. חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף כב עמוד א

שם, במשנה ר"י אומר במנחת כהן משיח במנחת נסכים פסולה שזו בלילתה עבה וזו בלילתה רכה והן בולעות זו מזו, וקשה כיון דחשבינן השמן שבלע הקומץ למקום שהוא עתה ונפסל משום דהוי ריבוי שמנה והמנחת נסכים הוי חיסר שמנה ולא אמרינן דכל היכא דאיתא השמן שדינן לה במקומה א"כ אפילו הבלילות שוות כשבולעות זו מזו הוי אצל כל אחד חיסר שמנה ומה שבוילע מחברתה אינו יכול להשלים משום דהוי שמן דחברתה, וצ"ע.

11. ספר איזהו מקומן

והן בולעות זו מזו:	
<p>ה' שיטות במפרשים יש כאן:</p>	
<p>א. שיטת רש"י במתני' [וכ"מ ברש"י לקמן קג: ד"ה והלא אלו, וברש"י כת"י פט: ד"ה אין מערבין] דתרוייהו פסולין, הקומץ מחמת ריבוי שמנה והמנחת נסכים משום חיסר שמנה, וכן מפרשים תוס' ד"ה שזו, וכן דעת המיוחס לרשב"א (ד"ה וכי נולעות), וכתבו הקר"א והח"נ דכן נראה שהוא גם שיטת הרמב"ם בפיהמ"ש.</p>	
<p>ב. שיטת רש"י בגמ' לקמן כג: (ד"ה לימא) דהביטול כמאן דליתא דמי ולא נחשב כריבה שמנה. [ובגדר ביטול זה דאין נחשב המבטל כבטל דיהא ריבוי שמן - עיי' בעונג יו"ט סי' ד']. וכתב השטמ"ק (ג') דלשיטת רש"י זו פסול רק המנחת נסכים משום חיסר שמנה, ואתי שפיר טפי לשון המשנה 'פסולה' ולא 'פסולות'. ובתוס' ד"ה והן (ב') הזכירו פירוש זה ודחוהו.</p>	
<p>ג. שיטת התוס' בסוף ד"ה והן (ב'), ויותר מבואר לקמן כג. בתוד"ה חרב - איפכא</p>	
<p>מפירוש ב' - דפסול רק הקומץ משום ריבוי שמן, אבל המנחה לא נפסלה משום דיש לה חיבור לשמן ובהא ודאי חיבורי עולין כעולין.</p>	
<p>ד. שיטת הרע"ב במשניות נמי דהבטל כמאן דליתיה ואינו נחשב ריבוי שמן, ולכן מפרש דהקומץ בלבד פסול משום דהשמן של המנחת נסכים רבה עליו ומבטלו [ולא מטעם ריבוי שמנו כדפירש"י במתני'], אבל המנחת נסכים כשירה דמה שבלעה מהשמן דקומץ לא עשאה כריבה שמנה משום דכליתיה דמי. וכע"ז הוא שיטת הרש"י כת"י שהובאה בשטמ"ק (ג'). ובביאור שיטת הרע"ב האריכו התוי"ט והח"נ, וראה עוד קר"א וטה"ק, והקר"א תמה על שיטת הרע"ב דלשון משנתינו משמע דהפסול משום דבולעות זו מזו ולא משום דהשמן רבה על הקומץ ומבטלו.</p>	
<p>ה. שיטת התפא"י במשניות: דתרוייהו פסולות, הקומץ - כפירוש הרע"ב משום שנתבטל כריבוי השמן של המנחה, והמנחת נסכים - כדפירש"י משום דנתמעט שמנה. והנה מה שלא פירש התפא"י פסול הקומץ כפירש"י דהוה ריבה שמנה, לפי דריבוי שמן אינו פוסל אלא כשהוסיף לוג ואי אפשר שהקומץ יבלע שיעור כזה, אמנם דהוה שיטת הרמב"ם אבל רש"י לשיטתו דריבה שמנה כל שהוא פסול - עיי' בדברינו לעיל יא. בגמ' ד"ה ור"א. ובדעת הרע"ב בזה - עיי' תוי"ט וח"נ.</p>	

12. תוספות זבחים דף עז/ב

בדם בהמה או בדם חיה רואין אותו כאילו הוא מים - וא"ת דם בהמה וחיה היכי זריק להו למזבח נהי דאמר רואין כאילו הוא מים ולא מבטל דם אחר מ"מ מים גמורין לא הוי ולא בטל ממנו שם חולין ואפ"ל למ"ד (נזיר דף כט.) חולין שנשחטו בעזרה

לאו דאורייתא היינו שחיטתן אבל להעלותן לגבי המזבח נראה דאסור וי"ל כיון דדם כשר מעורב בו ואין עיקר זריקתן לשם הפסול אלא לשם הכשר שרי...

13. חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף כב עמוד א

שם, בגמרא דם שנתערב במים, והנה הא דמותר לו להקריב דהא המים חולין הם עמדו בזה בתוס' זבחים (דף ע"ז ע"ב ד"ה בדם בהמה) ותיצו כיון דמעורב בהם דם כשר ואין עיקר זריקתן לשם הפסול כי אם לשם הכשר אע"ג דבאברים לא אמר רואין לשם עצים, וביאור הדברים נראה דעל המים ליכא שם זריקה דל"ש זריקה במים, וה"ה בדם בהמה דרואין כאילו הוא מים, אבל צ"ע והא איכא איסור דחיה בנתערב בדם חיה, ומוכח דאין האיסור להקריב חיה כי אם בהקטרה אבל לא בזריקה וע"כ אין איסור לזרוק למזבח דם חיה, ורק מטעם דחולין הם היה אסור ועל זה שייך תירוץ התוס' דלעיל.

14. חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף כב עמוד א

שם, בגמ' הדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדמו של שעיר, והנה לכאורה למה צריך שיערב כל דם הפר בדם השעיר והלא לא צריך לערב כי אם כדי שיעור הזאות, וא"כ הרי יכול ליתן דם הפר עד שלא יהא מרובה על דמו של שעיר כדי לבטלו...

15. שפת אמת מסכת מנחות דף כב עמוד א

בגמ' ולקח מדם הפר וכו' לכאורה קשה מנ"ל דמערבין כל הדם שמא מערבין דם הפר כשיעור דם השעיר וצ"ל כיון דמצוה לקבל כל דם הפר והשיריים שנשפכין צריך להיות נשאר מכל ההזאות ואם ישאר דם מהפר שלא יערבנו עם דם השעיר יהי' אותן שיריים בלי תקנה לכן צריכין לערב כל הדם:

16. הגרי"ז על מסכת מנחות דף כב ע"א

ונראה לומר דמהא דמערבין לטהרו ליכא הוכחה דאין מבטלין דאפשר דזהו גז"כ שיערב הדם וזהו כפרתו ואפילו נתבטל הדם לא איכפת לן דכך הוא מצותן ומכפר ג"כ הקרבן דדמו נתבטל כמו השני, [?] אבל מהא דמערבין לקרנות מוכח שפיר דהרי קראו התורה והזה מדם הפר ומדם השעיר ומוכח דאיכא כאן דם פר ודם שעיר, וכן כתב רש"י בתמורה (דף ה' ע"ב בד"ה מדם הפר) וז"ל הדבר ידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר ואפ"ה מיקרי דם השעיר ומהניא זריקתו מכאן לעולין שאין מבטלין זא"ז ע"כ, ומבואר דעיקר ההוכחה היא מהא דקראו התורה דם שיעיר אלמא דלא נתבטל הדם, דברש"י מבואר עוד ואפ"ה מקרי דם שיעיר ומהני זריקתו ע"כ הרי מבואר בלשונו דאין ההוכחה של הגמ' מזה לכד דנקרא עדיין דם שיעיר אלא מדמהני זריקתו ג"כ דמבואר בקרא והזה מדם השעיר אלמא דם השעיר מהני ג"כ זריקתו ויש כאן קיום זריקת דם השעיר ומה הוכיח דם השעיר לא נתבטל משום דאין עולין מבטלין זא"ז, וכן מבואר בדברי התוס' בסוגיין דאין הוכחה הגמ' רק מזה דמקרי דם שיעיר דכתבו וא"ל דחזור וניעור דהרי נראה ונדחה הוא, ואי ההוכחה הוא מהא דקריה דם השעיר והפר מאי נפ"מ דנדחה הוא הא מ"מ איכא כאן דם הפר והשעיר, ומוכח דעיקר ההוכחה היא מהא דמהני ג"כ זריקתו ואיכא כאן קיום זריקת דם השעיר וכדברי רש"י, ולפ"ז אפשר לתרץ קושית התוס' דלטהרו ליכא דין דם הפר והשעיר אלא דכך דינא וזהו מצותן דיערב דם ויזרוק אבל ליכא דין דיתקיים בזה זריקת דם הפר ודם השעיר, ולפ"ז א"ל דלא שייך דייחוי על הדם כיון דראוי לטהרו נמצא דחשיב הדם ראוי וכשר לזריקה ולא אידידי כלל, [אלא דאפשר דלדין קרנות אדחי, אלא דאינו נראה דמ"מ הדם דהחפצא לא נפסל וכשר וראוי לזריקת טהרו]:

17. תוספות מסכת מנחות דף כב עמוד א

אם יש בו מראית דם כשר - לא באדמומית מעט מתכשר אלא מראית דם גמור קאמר למעוטי היכא דדיהה מראיתו דהא דם הפר מרובה על דמו של שעיר משמע דאי לאו מטעם עולין או משום מין במינו היה בטל אע"פ שאם היה דמו של פר מים היה בו מראית דם שיעיר קצת.

18. תוספות מסכת מנחות דף כב עמוד א

הדבר ידוע שדמו של פר מרובה על דמו של שעיר - פי' והיה לו לדמו של שעיר להיות בטל תימה דאיכא הוה ליה למידק דאמרין ביומא (דף נג.) שעירב דם הפר בדם השעיר והיה דם שנתערב במים אמר'י בפ' התערובות (זבחים עח:) ובפרק כסיוי הדם (חולין פז:) לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם אבל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל והילכך האי דם הפר היה לו להבטל ראשון ראשון בדם השעיר ואפי' מאן דלית ליה ראשון ראשון בטל בפ' בתרא דמסכת ע"ז (דף עג.) הכא מודה משום דהוה ליה נראה ונדחה וי"ל דלא אמרינן ראשון ראשון בטל כשמערה בשפע הרבה ביחד כמו שמחלק בפרק בתרא דמסכת ע"ז (שם) בין חבית דנפיש עמודיה לצרצור קטן דלא נפיש עמודיה ואפילו מאן דאית ליה ראשון ראשון בטל בחבית ביותר מפי חבית היה מודה דלא בטל.

19. תוספות מסכת מנחות דף כב עמוד ב

מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה - וא"ת תיפוק ליה משום דאין מצות מבטלות זו את זו כדאמרין בערבי פסחים (דף קטו.) גבי הלל שהיה כורך פסח ומצה ומרור וכן בפ' התערובות (זבחים עט.) פליג ר' אלעזר אר' שמעון בן לקיש בההיא דפיגול ונותר וטמא שבלקן וקאמר שאין מבטלין זה את זה ומייתי ראייה מההלל ושמא לגבי אכילה שאני.

20. שפת אמת מסכת מנחות דף כב עמוד ב

בתוס' ד"ה מכאן לעולין כו' וא"ת כו' ואפשר ליישב דהא דמצות אין מבטלין זה את זה הוא דוקא בשעת עשיית המצוה דהתם קודם אכילה לא שייך ביטול דפסח ניכר בפ"ע וכן מצה ומרור רק בשעת אכילה מתערבין ואז מקיים המצוה אבל הכא מתבטל הדם קודם עשיית המצוה עוד אפ"ל דשאני התם דכ"א מצוה בפ"ע הוא ואפי' להלל דכורכין יחד מ"מ מודה דאפי' לא עביד פסח אוכל מצה ומרור אבל הכא המצוה נעשה רק בתערובת לית בה דין אין מצות מבטלין זא"ז:

21. תוספות מסכת מנחות דף כב עמוד ב

ורבי יהודה סבר מכאן למין במינו שאינו בטל... וא"ת בפרק הניזקין (גיטין נד:) גבי ערלה וכלאי הכרם קאמר רבי יהודה נפלו אגוזי פרך ונתפצעו בשוגג יעלו במזיד לא יעלו והתם מין במינו הוא ומשמע התם מדאורייתא ברובא בטיל אלא משום דקניס כדאמרינן התם וכל תרומה נמי מודה ר' יהודה דעולה באחד ומאה כדמוכח בפרק נוטל (שבת קמב.) דקאמר ר' יהודה מעלין את המדומע באחד ומאה וי"ל דדבר לח המתערב יפה בכל שהוא אבל דבר יבש בטיל שפיר ולא גרסינן בגיטין (דף נד:) נפלו לגת ונתפצעו דלא מיירי בלח אלא ביבש והא דקאמר בחולין (דף ק.) דחתיכה אחת אוסרת כל החתיכות שהן מינה טעם המתערב כלה דמי ובסוף מסכת ביצה (דף לח:) דאמרי' חייטין בחייטין נמי נהי דלרבי יהודה לא בטיל לרבנן מבטיל בטיל אלא בקמח מיירי שמתערב יפה וכלח דמי אבל חייטין בחייטין עצמן בטלי תדע דהא דאמר חייטין ושעורין בקמח מיירי שמתערב דאי כברייתם כיון דמינכרי לא בטלי...

22. הר"ן מסכת נדרים דף נב עמוד א

וכך נראה לי בטעמו של דבר דחזינא לרבנן ולר' יהודה דאיפלגו במין במינו אי בטיל או לא ואמרינן בפ' הקומץ רבה (מנחות כב) דשניהם מקרא א' דרשו דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר שאע"פ שדמו של פר מרובה קרי ליה דם השעיר אלמא לא בטיל וקסבר ר' יהודה דהיינו טעמא משום דמין במינו לא בטיל לפי שכל דבר שהוא דומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו ומשום הכי סבירא ליה לר' יהודה בכלהו איסורי דמין במינו לא בטיל ורבנן לא משמע להו הכי דמכל מקום מין במינו דאיסור והיתר אין דומין זה לזה כיון דחד אסור וחד שרי שאין ראוי לילך אחר דמיון בעצם אלא אחר חילוקן באיסור והיתר אלא היינו טעמא דדם הפר אינו מבטל דם השעיר משום דכיון דשניהן עולין כלומר שכשרים לזריקה אין מבטלין זה את זה דכי היכי דר' יהודה אזיל אחר דמיון העצם אזלו רבנן אחר דמיון ההיתר ולפיכך כל שתלוקין באיסור והיתר אפי' מין במינו בטיל דהוה ליה כמין בשאינו מינו ומשום הכי אמרינן דבדבר שיש לו מתירין נטו רבנן משום חומרא לדרבי יהודה דכיון שאין דבר זה חלוק מן ההיתר לגמרי באיסור והיתר שהרי אף הוא סופו להיות נותר כמוהו אמרינן שאינו בטל במינו דאי הכי הוה דמו טובא חדא שהן שוין במין ועוד שאינן חלוקים לגמרי באיסור והיתר ומשום הכי לא בטיל אלא בשאינו מינו כדי שאותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו ישרים אותו שווי שניתוסף כאן משום דבר שיש לו מתירין לפי שהחילוק שבין המינין סיבת הביטול והשווי נותן שלא יהו בטלין הלכך כל שהוא אסור עכשיו ואינו חסר מן איסורו אלא שעתידי להיות נותר לאחר זמן אותו חסרון של איסור כיון שהוא מועט ראוי הוא שישלימנו אותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו אבל כשיש לו עכשיו היתר ...

23. דף על הדף מנחות דף כב עמוד ב

בגמ': מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה. ור"י סבר מכאן למין במינו שאינו בטל וכו'. וביאר הר"ן בנדרים (נ"ב ע"א) דטעם מחלוקתם של ר"י וחכמים היא, דר' יהודה אזיל בתר עצם מציאות הדבר אם הוא מינו או לא, ולא אזיל בתר הלכתו אם הוא היתר או איסור, ולכך יליף מדם הפר ודם השעיר לכל מין במינו בעצם דלא בטל אף שזה היתר וזה איסור, ורבנן סברי להיפך דאזלי בתר הלכתו ולא בתר עצמותו, ולכך איסור בהיתר בטל אף שהוא מין במינו בעצם, מ"מ הוא אינו מינו מכח הלכתו שזה היתר וזה איסור, עכת"ד עיי"ש עוד באורך.

וכתב הרש"ש בהגהותיו לחולין (צ"ח ע"ב ד"ה בלי רחמנא וכו') דלפי"ז י"ל, דנחלקו ר"י וחכמים אי היתר בהיתר בטל או לא, דלר' יהודה היתר בהיתר בטל אם הוא אינו מינו בעצמותו, דהא לדיד' תליא העיקר בעצמותו אם הוא מינו או לא, ולא תליא בהלכתו, ולרבנן היתר בהיתר לא בטל, דלדידהו העיקר תליא בהלכתו ולא בעצמותו נמצא לפי"ז דהך הלכתא אי היתר בהיתר בטל או לא תליא בפלוגתת ר' יהודה ורבנן אי מין במינו בטל או לא. ע"כ.

24. ספר איזהו מקומן

ור' יהודה סבר מכאן למין במינו שאינו בטל - בביאור מחלוקתם וטעמם: ראה בהרחבה כר"ן נדרים דף נב. ויש לעיין איך יליף ר' יהודה מקרא דדם הפר ודם השעיר לכל התורה דמין במינו לא בטל והלא חולין מקדשים לא ילפינן, וכתב הפנ"י בסוף ביצה דנראה דדעת ר"י דסברא גדולה היא דמין במינו לא יבטל ולא הוי קרא אלא גילוי מילתא בעלמא.

דף כ"ג בגמ' קסבר ר"י כל שהוא מין צמינו
 וד"א סלק את מינו כמי שאינו
 וכו'. פי' מין צמינו שמן ושמן, ודבר אחר
 היינו קולת, אמרי' סלק את מינו היינו שמן
 דקומץ מנחת נדבה כמי שאינו ונמצא קולתו
 של קומץ רצה על שמן הנבלע בו ומצטלה
 — רש"י. ופי' דכיון דנצטל השמן להסולת
 של הקומץ שפיר מיפסל הקומץ משום רצה

שמנה ולא שדין השמן אמנחת נסכים [וממילא
 נפסל נמי מנחת הנסכים משום חיסר שמנה],
 וכמו שהצאנו לעיל צמשה צס חוספת רעק"א
 וצסס הס"ג יעוי"ס.

26. דף על הדף מנחות דף כב עמוד ב

בגמ': מכאן לעולין וכו' ור"י סבר מכאן למין במינו שאינו בטל וכו'. הנה מקור המחלוקת היא בפסוק ולקח מדם הפר ומשם השעיר וכו', הדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדמו של שעיר וכו' ע"ש בגמ'.

וכתב בספר שפע חיים לבאר ענין נפלא במש"כ בראשית (ל"ז ל"א): ויקחו את כתנת יוסף וישחטו שעיר עיזים ויטבלו את הכותנת בדם הפר וגו'. והנה יש להבין למה לקחו דווקא מכל הצאן דווקא שעיר עיזים? ורש"י פירש: שדמו דומה לשל אדם.

אך נראה עוד ליישב, דהנה רש"י פרש על הפסוק: "ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם" (ל"ז ב') כל רעה שהיה רואה באחיו היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי וכו'.

וקשה וכי באמת האחים אכלו אבר מן החי?

אלא נראה לומר, שהם אכלו אבר מן החי בתערובת בשר שחוטה, וסבירא להו דמין במינו בטל, ויוסף סבר כדעת ר' יהודה דמין במינו אינו בטל כדאיתא במסכת חולין (דף צ"ח ע"ב).

ומדחזינן שיוסף נענש לבסוף, משמע בפשטות שהדין עם השבטים, וגם דיחיד ורבים הלכה כרבים. וכן פסקינן בשולחן ערוך יורה דעה (סימן צ"ח סעיף א') שמין במינו בטל.

והנה לעיל התבאר דהלימוד של ר"י דמין במינו אינו בטל הוא ממש"כ ולקחו מדם הפר ומדם השעיר וגו' וכו' ל. והשתא יש לומר דלזה שחטו השבטים דוקא שעיר עיזים, דייקא להורות על טעותו של יוסף שהוכיח מדם השעיר דמין במינו אינו בטל, ומחמת כן חלק עליהם. ובאמת הטעם שם משום שעולין דהיינו שקרבין למזבח, אין מבטלין זה את זה, וכשיטת רבנן עכ"ד ודפח"ח.

27. ספר תהילים פרק עג

(טז) ואחשבה לדעת זאת עמל היא בעיני:

(יז) עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריהם:

28. בגמ': מכאן למין במינו שאינו בטיל.

כתב בערבי נחל (ח"ד מגילת סתרים סוף תהלים) כי במדרש (תנחומא קדושים ט"ו) איתא שבגלל אשר בכה עשיו כשלקחו ממנו הברכות אשר ברך יצחק אביו, זה גם אורך הגלות לישראל.

וכשישראל בוכין על אורך הגלות בצער השכינה, אז מתבטלין אותן דמעות ברוב - בדמעות של בני. אבל כשבוכין על עסקי פרנסה וכו', שע"ז איתא בזה"ק (ח"ז תיקון ו') שזועקין הב הב, אז זהו מעין הבכי של עשיו, שהצטער שלוקח ממנו משמני הארץ, ומין במינו לא בטיל.

ובזה ביאר הפסוק (תהלים ע"ג ט"ו) "ואחשבה לדעת זאת" זאת רמז לביהמ"ק, כמו שנא' "בזאת יבא אהרן", ודוד התבונן למה התאחרו פעמי הגואל, אולם "עמל הוא בעיני", והטעם "עד אבא אל מקדשי א"ל" שמעבודה של יוהכ"פ שנא' ולקח מדם הפר ומדם השעיר ילפינן שמין במינו לא בטיל, אז "ואבינה לאחריהם", כבר אבין היטב למה התאחר ביאת המשיח, כי מין במינו לא בטיל, שהבכי אינו על צער השכינה, אלא על מניעת דברי גשם וחומר.